

Сандра М. Карајовић¹
Универзитет у Крајевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад
<http://orcid.org/0009-0004-4808-4298>

ЗВУЧНИ СИМБОЛИЗАМ УЗВИКА У СТРИПУ *WATCHMEN*²

Предмет овог рада јесте истраживање асоцијативне везе између фонолошке структуре узвика, која је представљена специфичном графичом, и контекста стрипа у којем се користе, односно одређивање карактеристике фонема типичне за поједине ситуације у прва два броја стрипа *Watchmen*. Како је фonoсимболичност једна од најважнијих одлика узвика, за потребе истраживања екстраховали смо 133 примарна узвика, која смо потом разврстали према прагматичкој функцији коју врше (експресивни, конативни и фатични) и према семантичкој компоненти коју изражавају (когнитивни, емоциони и волициони). У оквиру сваке подврсте описујемо фонеме које евоцирају неки макроконцепт и тако упућују на специфичности контекста. Конативни узвици могу се објаснити трима макроконцептима који су повезани са локуцијом (РЕЋИ, ОТВАРАЊЕ/ШИРЕЊЕ и ПРА-САК), а експресивни успостављају семантичке везе са девет макроконцепата који носе значења когнитивне могућности (МИСАО и ПИТАЊЕ) или физичке одлике и дела тела (ЗАОБЉЕНОСТ, МАЛО, НОС). Иако је истраживање спроведено на малом узорку, те је могуће извести закључке само о узвима који су пронађени у грађи, добијени резултати доприносе проучавању узвика као језичког знака којим се истовремено изражава звук и ментално/емоционално стање говорника у контексту стрипа и проучавању звучног симболизма у домену узвика.

Кључне речи: звучни симболизам, узвик, стрип, контекст, *Watchmen*

1. Увод

У овом раду посвећујемо пажњу узвима као врсти речи коју одликују јединствен графофонолошки састав и аутономност на синтаксичком и(ли) интонацијском нивоу. Досадашња истраживања бавила су се махом класификацијом и семантичко-прагматичким одликама узвика као врсте речи и поједначних случајева (Амека 1992; Вилкинс 1992; Вјежбица 1992; Јовановић 2004; Стијовић и др. 2019; Милосављевић 2021). Иако се међу дистинктивним одликама узвика наводи звучни симболизам, на том пољу истраживања су малобројна (в. Елсен 2017), а неколико истраживања је спроведено контрастивно у домену ономотопеја (в. Китановић 2020; Јеротијевић Тишма и Каравесовић 2022). Стога желимо да допринесемо како проучавању узвика тако и проучавању звучног симболизма.

1.1. Звучни симболизам

Под термином „звучни симболизам” (енг. *sound symbolism*) подразумева се директна веза између фонолошке структуре речи или исказа и њеног значења (Сапир 1929: 226; Кикотосто 1991: 1; Хинтон и др. 1994: 1). Како Хинтон и сарадници (1994) наводе, постоје четири типа овог феномена: (1) телесни или

¹ sandra.karajovic@filum.kg.ac.rs

² Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/200198).

кинестетични (енг. *corporeal*, чија симболика потиче од телесног искуства попут кијања, кашљања, смеха), (2) имитативни (енг. *imitative*, чији елементи не изражавају ментално или емоционално стање говорника већ подражавају звуке типично у облику ономатопеја), (3) синестетички (енг. *synesthetic*, који се реализује кроз устањену употребу неке фонеме или супрасегментала како би се дочарала димензија неког објекта попут величине или облика) и (4) конвенционални звучни симболизам (енг. *conventional*, где одређени скуп гласова упућује на једну особину, нпр. *gl-* у *glisten*, *glitter*, *glossy* значи светлуцаво). Како је природа узвика експресивна, они се најчешће реализују кроз кинестетички и нешто ређе кроз синестетички симболизам.

Први експерименти на пољу звучног симболизма показују да постоји корелација између вокала и величине предмета на који се термин односи (Сапир 1929), између вокала и контраста светло-тамно (Њумен 1931) и фонеме и фигуре-облика (Ојама и Хага 1963). Једно од новијих истраживања (Јохансон и др. 2021) утврдило је анализом 344 основна концепта из 245 породица језика која дистинктивна обележја фонема кореспондирају са неким од двадесет дефинисаних макроконцепата (в. Јохансон и др. 2021: 287, Табела 5). Тако, рецимо, беззвучни лабијални консонанти (најчешће [p]) и заобљени вокали задњег реда тј. [u] асоцирају на макроконцепт AIRFLOW (ВАЗДУШНА СТРУЈА) са садржаним концептима BLOW (ДУВАТИ) и DUST (ПРАХ). Неки од макроконцепата подразумевају концепте попут појединих делова тела (нпр. BONE (КОСТ), NOSE (НОС), LUNG (ПЛУЋА)), физиолошких процеса (COUGH (КАШАЉ), SNEEZE (КИЈАЊЕ), CRY (ПЛАЧ)), ума (THINK (МИСЛИТИ)) и перцепције (TASTE (УКУС), SEE (ВИДЕТИ)), којима се објашњава кинестетички звучни симболизам.

1.2. Узвици

Термин *interjection* у енглеском језику потиче од латинске речи *interiection* (*inter-* (међу, између) и *jacere* (бацити)) и значи „убачен између речи”. Иако су традиционално засебна врста речи, која се у готово свим консултованим граматицама помиње на самом крају и веома сажето (Кверк 1985; Бајбер 1999; Клајн 2002; Ђорђевић 2007; Пипер и Клајн 2013), дуго су се узвици дефинисали по ономе што нису, односно по чему се разликују од других врста речи (Дингаменс 2021: 2), тако да се још увек дискутује око статуса узвика као лексикализованих јединица. У овој дискусији учествују две доминанте струје у англистичкој литератури чија се мишљења разликују у погледу семантичко-прагматичке природе узвика – једну чине концептуалисти од којих су најистакнутији Амека и Вјежбицка, а другу Гофман и његови истомишљеници. Вартон (2003: 40) је приметио да концептуалисти посматрају узвике као саставни део језика (енг. *language proper*), а не паразезика, јер преносе значење и имају утврђену концептуалну структуру која се може експлицирати (Вилкинс 1992: 120). То значи да узвици имају комуникативну функцију као и реченица, осим што не поседују компоненту „Кажем: пропозиција” (*I say: proposition*, Вјежбицка 1992: 162; Амека 1992: 110). На овај начин се прави разлика између покрета говорних органа (енг. *vocal gesture*) и говорног чина који није присутан код узвика (*ibid*). Гофман (1981: 99) описује узвике као нелексикализоване јединице, неречи које користимо у тренуцима најинтензивнијих емоција и стања. Другим речима, узвици су једна од врста усклика реаговања (енг. *response cries*) – научени, ритуализовани чинови, односно „конвенционализовани изрази који су посебно створени да информишу, али у лингвистичком смислу, као пропозиције, нису искази” (Гофман

1981: 108)^{3,4} – па тиме припадају и парајезику, јер су често праћени мимиком или гестом. Амека (1992: 113) на прагматичкој основи предлаже класификацију узвика на експресивне (енг. *expressive*, који се односе на ментално и емоционално стање говорника), конативне (енг. *conative*, који се односе на саговорника) и фатичне (енг. *phatic*, којима се остварује контакт). Ако се узме у обзир и семантичка компонента, експресивни узвици се даље деле на емоционе (енг. *emotive*, са компонентом „Осећам”), волиционе (енг. *volitive*, са компонентом „Желим”, а без емоционе компоненте) и когнитивне (енг. *cognitive*, са компонентом „Мислим” или „Знам”, а без емоционе и волиционе) (Вјежбица 1992: 165).

Узвици су традиционално дефинисани као непроменљива и релативно затворена врста речи, коју чине прави узвици (који се још називају примарним узвицима) и интерјекцијски изрази (*my God, bloody hell, sorry*), ономатопеје (*teow, grrr*) и идеофонски предикати (*thump, boom, click*) који чине секундарне узвике. Фонолошки су примарни узвици најчешће једноставни, јер садрже један вокал и један консонант попут *ouch, ugh* и *ha-ha*, али могу се састојати из само вокала (нпр. *oh, ay*) или консонаната (нпр. *brrr*). Међутим, постоје узвици чији фонолошки састав не одговара стандардном гласовном систему енглеског језика, па се представља приближном графемом, нпр. *tut-tut* (цоктање) код којег је кликтави звук представљен графемама *t* и *u* (Амека 1992: 105–106). Узвици, према томе, носе фоносимболичко значење које је експресивне природе, тј. значење којим се исказује ментално или емоционално стање говорника. Иако су ономатопеје односно идеофонски предикати фоносимболични, не врше експресивну функцију као узвици већ имитативну односно наративну функцију (Милосављевић 2020; Милосављевић 2021). Из тог разлога их не анализирамо у овом раду.

1.3. Лингвистичке карактеристике стрипа

Стрип је посебан вид уметничког стваралаштва који комбинује графичке (визуелне и ликовне) и текстуалне (језичке) елементе у креирању наратије, а управо због своје мултимодалне природе и стиче надимак „девета уметност”. Појављује се крајем деветнаестог века у америчким недељним новинама као кратка хумористична прича у сликама, а од тада је попримила нова значења, форме, жанрове и стилске карактеристике не само у Сједињеним Државама већ и у целом свету, понајвише у Европи и Азији (Занетин 2014). Иако је готово свака култура прилагодила стрип својим ликовним обичајима и схватањима, постоје ипак универзални знакови карактеристични за стрип. Према Занетину (2014), оно што чини „језик стрипа” су „граматички алати”, како их још назива, а то су облачићи, оквири, пиктограми и ономатопеје. У свету стрипа, термин „ономатопеја” користи се за *језички знак* који представља неку димензију звука, укључујући и узвике. У облачићу се типично налази узвик којим лик/говорник изражава емоционално/ментално стање, док ономатопеја интегрисана у слику представља звук који производи лик/говорник или околина (*ibid*).

3 “These cries are conventionalized utterances which are specialized for an informative role, but in the linguistic and propositional sense they are not statements.”

4 Цитати садржани у раду представљају ауторски превод.

2. Методологија

Циљ нашег истраживања је да испитамо претпоставке да је звучни симболизам присутан код свих узвика без обзира на подврсту, да је свака подврста узвика објашњена барем једним макроконцептом и да су узвици творени за специфичну ситуацију вишег степена фоносимболичности у односу на остале узвике, најпре оне фреквентне и лексикализоване. Претпостављамо да се појединости ситуационог контекста попут физичког контакта и доминантног расположења ликова и дистинктивна обележја елемената фонолошке структуре узвика налазе у међуодносy који се може објаснити макроконцептима.

За потребе истраживања одабрали смо прва два броја стрипа *Watchmen*⁵ (1986), дело утицајног стрип-сценаристе и писца Алана Мура⁶, зато што је радња овога стрипа смештена у Сједињене Америчке Државе друге половине двадесетог века, а одликује је дијалози који реалистично одражавају свакодневни разговорни стил, што омогућава спонтану и честу употребу узвика (по страни се у просеку користи 2,46 узвика).

Из грађе смо екстраховали 133 примарна узвика, која смо потом разврстали по прагматичкој (на експресивне, конативне и фатичне) и по семантичкој основи (на когнитивне, емоционе и волиционе). Уз пример су дати контекст (илустрација са назначеним бројем стране и бројем стрипа у загради) и фонемска дескрипција (коју тумачимо на основу графолошке структуре узвика, осим ако сам узвик није већ забележен у онлајн-речнику *Merriam-Webster*) из којих тражимо релевантне факторе, елементе и обележја која поредимо са резултатима претходних истраживања (Јохансон и др. 2021). На основу тих поређења дискутујемо о степену звучног симболизма узвика у изабраној грађи. Уколико је број асоцијативних веза један за неку врсту узвика, онда за њу можемо рећи да је најнижег степена симболичности. Уколико остварује две везе или више њих, онда може бити нижег или вишег степена у поређењу са осталим врстама.

3. Резултати и дискусија

У Табели 1. сврстани су сви примери из корпуса са бројем појављивања у загради. Конативних узвика је свега 13, док експресивни чине већину – 24 когнитивна, 17 емоционих позитивне конотације, а негативне 22. Осталих 57 случајева су узвици *ОН* и *УН*, који се због полисемичности могу разликовати у усменој реализацији по питању трајања, фреквенције и сл., те неће бити разматрани у овом раду. Нисмо пронашли примере фатичних и волиционих примарних узвика.

⁵ Watchmen. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Watchmen>. 16. 4. 2024.

⁶ Moore, Alan. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/biography/Alan-Moore>. 16. 4. 2024.

Конативни (13)	Експресивни (120)			
	Когнитивни (24)	Емоциони (96)		
		Позитивни (17)	Негативни (22)	Разна значења (57)
HEY (13)	HM (6) HUH (5) HURM (4) ENH (3) UM (2) ENNK (1) HUHNH (1) HEH (1) UH-HUH (1)	PHANA/HA/ AHUH (15) AW (1) PAHH (1)	JEEZ (3) AAAA (3) AAK (2) HUHH (2) AHUHH (2) EEUHAA (1) ANHHUUGHN (1) GUHH (1) GHUUCHH (1) NNNNAH (1) UUUGH (1) GHUUNHNN (1) OWWW (1) AUHH (1) OUHH (1)	OH (35) UH (22)

Табела 1. Класификација забележених узвика

3.1. Конативни узвици

Сви примери конативних узвика представљени су узвиком HEY (Илустрација 1). Базична употреба овог узвика је привлачење пажње саговорника, а у контексту, ако претходи неком исказу, има и додатна значења попут слагања са саговорником, грдње или изненађености.⁷ Узвик садржи безвучни глотални фрикатив [h] и дифтонг [ei]. Ову сложену артикулацију чине средњевисоки почетни сегмент [e] и високи завршни [i], а изговором се повишава тон узвика чиме се наглашава сентимент говорника.

Илустрација 1. Узвик HEY у разним контекстима (Watchmen, стр. 2, 3, 9 и 25 (1))

Звучни симболизам конативног узвика HEY може се објаснити кроз концепте попут SAY (РЕЋИ зато што подразумева локуцију као и привлачење пажње саговорника), Gaping (ШИРЕЊЕ/ОТВАРАЊЕ) и семантички сродних концепата попут EXPULSION (ПРАСАК). Концепт РЕЋИ се повезује са незаобљеним вокалима (Јохансон и др. 2021: 35) и то најчешће с [a], али вокали [e] и [i] који чине сложену артикулацију (дифтонг [ei]) настају ширењем усана. Ову могућност потврђује концепт ШИРЕЊЕ/ОТВАРАЊЕ који је семантички повезан са устима и формирањем вокала. ПРАСАК се односи на звук високе фреквенције

7 "Hey". Merriam-Webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/hey> 17. 4. 2024.

попут [ɪ]. За консонант [h] не можемо утврдити звучно симболично значење будући да није доминантна фонема нити једног концепта.

3.2. Експресивни узвици

Експресивни когнитивни узвици су *HM*, *HUH*, *HURM*, *EH*, *UM*, *HUHNH*, *HEH*, *UH-HUH* и *ENNK* (Илустрација 2). Њима се изражавају разна значења когнитивне способности или активности, нпр. размишљање, премишљање, радозналост, разумевање па и збуњеност. Најфреквентнији је *HM* који садржи безвучни глотални фрикатив [h] и звучни билабијални назал [m]. *HURM* као варијанта садржи додатни средњи неутрални вокал [ə] и посталвеоларни сонант [r], док *UM* на месту иницијалног [h] има [ə]. Узвици *HUH*, *UH-HUH* и *HUHNH*⁸ такође садрже гласове [h] и [ə], с тим што последњи садржи и алвеоларни назал [n] у финалној позицији. Узвик *EH* се може изговарати и као дифтонг [eə]⁹, а *ENNK* садржи веларни назал [ŋ] и финални безвучни веларни пловив [k]. У овој групи запажамо учесталу употребу консонанта [h], назала и вокала [ə].

Илустрација 2. Примери когнитивних узвика (*Watchmen*, стр. 7 и 21 (1), стр. 8 и 24 (2))

Због семантичке компоненте [+мисао] когнитивни узвици се директно повезују са концептима МИСАО и ПИТАЊЕ, али се у литератури наводи да постоји неразјашњена веза између макроконцепта МИСАО и звучних назала (Јохансон и др. 2021: 286). Наша је претпоставка да се сонорност коју поседују назали одражава на дужину трајања радње размишљања. Макроконцепт ПИТАЊА је повезан са незаобљеним вокалима попут [ə], те може објаснити појаву узвика *HUH* (и њему сличних) у многим језицима (Дингаменс и др. 2013). Сличну претпоставку можемо применити да додатно објаснимо однос ПИТАЊА и консонанта [h]. Будући да је стридентан, самим тим непрекидан, та се његова особина може асоцијативно повезати са радњом размишљања која подразумева трајање.

Експресивни емоциони узвици позитивне конотације (Илустрација 3) су већински узвици смеха, који се јављају у три варијанте – *PHANA*, *NANA* и *ANUHNH*, док преостала два случаја изражавају неки вид задовољства (*AW*¹⁰ и *РАНН*). Први пример узвика подражавања смеха садржи безвучни билабијални пловив [p] у иницијалној позицији, чиме се истиче јачина и изненадна вокали-

8 "Huh". Merriam-Webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/huh> 17. 4. 2024.

9 "Eh". Merriam-Webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/eh> 17. 4. 2024.

10 "Aw". Merriam-Webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/aw> 17. 4. 2024.

зација смеха (на шта додатно указује употреба узвичника). Следи низ безвучног глотала [h] и кратког ниског вокала задњег реда [ʌ] који алтернирају. Постоји могућност пролонгирања квантитета вокала у [a:] уколико је редуплицирана графема А. Смањење интензитета смеха се приказује узвиком АНУНУН који садржи безвучни глотал [h] и средњи неутрални вокал [ə], као и тачку односно тротачку на крају исказа. Узвик АУ у датом контексту изражава осећање пријатне изненађености и садржи дуг вокал [a:]. Последњи узвик РАНН, којим се изражава освежење, изговара лик након конзумирања пића. Узвик садржи пловиз [p], вокал [a:] и глотал [h]. У овој групи се претежно комбинују вокали [ʌ], [a:] и [ə] са безвучним глоталним фрикативом [h] односно са безвучним билабијалним пловизом [p].

Илустрација 3. Примери позитивних емоционалних узвика (*Watchmen*, стр. 26 (1), стр. 1 и 22 (2))

Узвике позитивне конотације можемо повезати са макроконцептима ВА-ЗДУШНА СТРУЈА, ПРАСАК и ШИРЕЊЕ/ОТВАРАЊЕ. Први макроконцепт може подразумевати концепт ДАХА и ПЛУЋА, пошто пловиз [p] у иницијалној позицији акцентованог слога када претходи вокалу постаје аспирован, тј. праскав (Кисеберт 2022: 448). Отуд долази објашњење за ПРАСАК, а уз то подразумева тренутне телесне реакције попут КИЈАЊА. Вокал [a] као најотворенији јасно преноси значење макроконцепта ШИРЕЊЕ/ОТВАРАЊЕ, који додатно подразумева концепте са семемом [+уста].

Експресивних емоционалних узвика негативне конотације има 22. Три случаја представља узвик JEEZ¹¹ са значењем изненађености или чуђења. Састоји се од звучног посталвеоларног африката [dʒ] у иницијалној позицији, дугог високог вокала предњег реда [i:] и звучног алвеоларног фрикатива [z]. Пошто се дефинише као еуфемизам за реч *Jesus*, фоносимболичност овог узвика се огледа само кроз јасну референцу на неапелативну употребу речи *Jesus*.

У корпусу је забележено 19 случајева којима се изражава (физички) бол. Узвик ААА (Илустрација 4) појављује се у контекстима где друго лице изазива страх и наноси бол који се постепено појачава (нпр. истезање мишића и ломљења кости прста). Иако се узвик ААК разликује само по финалном безвучном велару [k], њиме се изражава тренутни и јак бол, без додатне примесе страха.

11 "Jeez." Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/jeez> 20. 4. 2024.

Илустрација 4. *Watchmen*, стр. 16 (1), стр. 21, 6 и 17 (2)

Као у претходним случајевима, макроконцепт ШИРЕЊЕ/ОТВАРАЊЕ објашњава употребу вокала [a], мада фоносимболичности доприноси и високи степен сонорности вокала због које се „најгласније” чује. Велар [k] као и његов звучни парњак [g] и глотал [h] асоцирају на непријатне звуке попут режања и стењања (Торндајк 1945а; Торндајк 1945б), а поред тога је [k] један од примарних носилаца значења макроконцепта НЕРАВНО (UNEVEN) које садржи концепте КОЖА (в. Илустрација 4). Ако се узме у обзир трајање напада (тј. гребанье лица и гађање у главу које се догађају у неколико тренутака), [k] као оклузив је кратко-трајан, те симболизује концепт КРАТКО.

Узвизима *OUNH*, *OWWW*¹² и *AUNH* (Илустрација 5) се такође изражава бол. Они се могу поредити по интензитету на основу употребљеног интерпункцијског знака и дифтонга. Први пример представља дифтонг [ou], чији је почетни сегмент средњи вокал задњег реда [o], а завршни сегмент високи вокал задњег реда [u]. Тротачка на крају исказа, као и удвајање графеме *H*, представља продужетак бола, али не нужно и слабљење. У другом примеру почетни сегмент дифтонга [au] је ниски средњи вокал [a] којим се интензификује осећање бола због веће дистанце од високог завршног сегмента [u]. Удвајањем графеме *W* се наглашава трајање бола, док тачка назначавала пад у интонацији. Иако графички другачије приказан, последњи узвик се не разликује од другог по изговору, већ само по интерпункцијском знаку – узвичник указује на појачан волумен и интонацију која расте.

Макроконцепт ЗАОБЉЕНОСТ (ROUNDNESS) представљен је заобљеним вокалима [o] и [u]. Пошто се односи на делове тела који су обли или округли (нпр. КОЛЕНО, ПУПАК, ВРАТ), по том критеријуму може да подразумева ПРСТ, ЛИЦЕ, ОКО, ОБРАЗ или чак ПОТИЉАК као регије које трпе напад/бол (в. Илустрација 5).

12 “Ow.” Merriam-Webster. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/ow> 23. 4. 2024.

Илустрација 5. *Watchmen*, стр. 16 (1), стр. 15 и 21 (2)

Облик узвика *ЕЕУПАА*, еквивалентан трифтонгу [eɪ]¹³, одражава се на одвијање радње (Илустрација 6). Почетни сегмент представља дуг средњи вокал предњег реда [e] који се надовезује на високи вокал [ɪ], који се потом стапа са ниским вокалом [a]. Интервал између почетног и средњег сегмента имплицира на растући бол (тј. истезање мишића прста), док интервал између средњег и завршног представља премашен праг бола и моменат у којем се ломи прст. Узвик *NNNAH*, који настаје услед задобијеног ударца у пределу носа (Илустрација 7), садржи алвеоларни назал [n] и вокал [a]. Као и у претходним примерима, удвајањем графеме постиже се ефекат бола који траје, а у овом случају и експлицитно упућивање на нападнути део тела, будући да се макроконцепт НОС директно односи на орган који учествује у артикулацији гласа [n].

Илустрација 6. *Watchmen*, стр. 16 (1) Илустрација 7. *Watchmen*, стр. 7 (2)

Преостали узвици бола комбинација су безвучног глоталног фрикатива [h], звучног веларног пловива [g] и неутралног вокала [ə]. Користе се претежно у си-

13 У стандардном енглеском дифтонзи (и трифтонзи као комплексније артикулације) садрже [ə], [ɪ] или [ʊ] као завршни сегмент, а никад [a]. Међутим, овде смо употребили [a] зато што се бол типично изражава једноставним узвиком *AA(H)* којим је представљен поменути вокал. Поред тога се удваја графема *A* што додатно наговештава то да је у питању [a].

туацијама прибијања уз неку површину, задобијања ударца у пределу абдомена и у ситуацијама када су помешани осећаји бола и беса (Илустрација 8). Употреба велара и глотала подсећа на непријатне доживљаје као у случају узвика АА(К). Иако вокал [ə] није симбол нити једног макроконцепта, он ипак доприноси укупном звучном симболизму ове подврсте узвика. Његова неутралност може се тумачити као одржавање првобитног (физичког или афективно-емоционалног) стања који је пољуљан екстерним факторима.

Илустрација 8. *Watchmen*, стр. 6, 7 и 14 (2)

4. Закључак

У овом раду спроведена је фонолошка анализа узвика, која је асоцијативно повезана са макроконцептима, с циљем да испитамо степен звучне симболичности појединачних врста узвика, као и да сагледамо која обележја фонема и специфичности ситуације у којој је употребљен узвик доприносе изражавању звучне симболичности. Резултати потврђују претпоставку да су сви узвици фоносимболични, али оповргавају став да су истог степена. Конативни су мање звучно симболични у односу на експресивне због тога што је број могућих макроконцепата са којима асоцирају свега три. Ти се макроконцепти односе на чин говорења, тј. на продукцију и перцепцију гласа, што кореспондира са прагматичком функцијом узвика. С друге стране, експресивни узвици успостављају семантичке везе са девет макроконцепата. Когнитивне узвице, заправо, у складу са семантичком компонентом „Мислим”/„Знам”, доводимо у директну везу са макроконцептима МИСАО и ПИТАЊЕ, за чије потенцијално објашњење нудимо асоцијативни однос између сонорности и трајања радње. Емоционалним узвима се реализују разна значења у зависности од специфичности контекста: на квантитет узвика утиче колико траје наношење бола и то да ли постоји уплив друге емоције, попут беса или страха, јачина односно волумен узвика сразмеран је јачини емоције (позитивне или негативне), а позитивни узвици наглашавају начин продукције (нпр. ВАЗДУШНА СТРУЈА и праскавост), док негативни узвици одражавају место повреде (нпр. [n] и НОС).

Будући да је анализа ограничена на само два стрипа и да нису пронађени примери за све врсте примарних узвика, није могуће извести опште закључке о узвима и њиховом звучном симболизму у енглеском језику, већ само о онима које смо анализирали. Ваља спровести истраживања која би разматрала већи корпус и којима би се овде донети закључци потврдили или оповргли.

Извори

Moore, A., Gibbons, D. (1986) *Watchmen*, September and October issue 1986, DC Comics.

Литература

- Амека 1992: F. Ameka, Interjections: the universal yet neglected part of speech. *Journal of Pragmatics* 18, North Holland: Elsevier Science Publishers, 101–118.
- Байбер 1999: D. Biber, et al., *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited.
- Вартон 2003: T. Wharton, Interjections, language, and the 'showing/saying' continuum. *Pragmatics and Cognition* 11:1, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 39–91.
- Вилкинс 1992: D. Wilkins, Interjections as deictics. *Journal of Pragmatics* 18, North Holland: Elsevier Science Publishers, 119–158.
- Вјежбицка 1992: A. Wierzbicka, The semantics of interjections. *Journal of Pragmatics* 18, North Holland: Elsevier Science Publishers, 159–192.
- Гофман 1981: E. Goffman, *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Дингаменс и др. 2013: M. Dingemanse et al., Is "Huh?" a universal word? Conversational infrastructure and the convergent evolution of linguistic items, *PloS One* 8 (11). 10.1371/journal.pone.0078273
- Дингаменс 2021: M. Dingemanse, Interjections. *The Oxford Handbook of Word Classes*, ed. Eva van Lier. Oxford: Oxford University Press.
- Ђорђевић 2007: Р. Ђорђевић, *Граматика енглеског језика, 4. издање*. Београд: Чигоја.
- Елсен 2017: H. Elsen, The Two Meanings of Sound Symbolism. *Open Linguistics* 2017 (3), 491–499.
- Занетин 2014: F. Zanettin, *Comics in Translation*. New York: Routledge.
- Јеротијевић Тишма и Каравесовић 2022: Д. Јеротијевић Тишма, Д. Каравесовић, Ономатопеја и звучни симболизам у преводу романа и кратких прозних форми за децу, у: М. Ковачевић и Ј. Петковић (уред.), *Српски јези, књижевности, уметности*, књ. I, Језик и стил српског романа, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 307–318.
- Јовановић 2004: V. Jovanović, The form, position and meaning of interjections in English. *FACTA UNIVERSITATIS Series: Linguistics and Literature* Vol. 3, No 1, 2004, 17–28, Универзитет у Нишу.
- Јохансон и др. 2021: N. E. Johansson et al., The typology of sound symbolism: Defining macro-concepts via their semantic and phonetic features, *Linguistic Typology* 2020, 24 (2): 253–310.
- Кверк 1985: R. Quirk, et al., *A Comprehensive Grammar of the English Language*, New York: Longman Group Limited.
- Кикотосто 1991: N. Ciccotosto, *Sound Symbolism in Natural Languages*, University of Florida.
- Кисеберт 2022: C. W. Kisseberth, Representations in generative phonology in the 1970s and 1980s. *The Oxford History of Phonology*, ed. B. Elan Dresher and Harry van der Hulst. Oxford: Oxford University press, 440–461.
- Китановић 2020: Ј. Китановић, Ономатопеја у стрипу Штрумпфови и његовом преводном еквиваленту, *Лиџар*, бр. 71, 185–199.
- Клајн 2002: И. Клајн, *Грамматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставне средства.
- Милосављевић 2020: Т. Милосављевић, Идеофонски предикати у српском језику: основне карактеристике, *Наш језик* LI, 51–60, Београд: Службени гласник.

- Милосављевић 2021: Т. Милосављевић, Узвик или ономотопеја: карактеристике и функције, *Наш језик LII*, 33–43, Београд: Службени гласник.
- Њумен 1931: S. S. Newman, Further Experiments in Phonetic Symbolism. *The American Journal of Psychology*, 45(1), 53–75.
- Ојама и Хага 1963: Т. Ојама, Ј. Хага, Common factors between figural and phonetic symbolism, *Psychologia* 6, 141–144.
- Пипер и Клајн 2013: П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица Српска.
- Сапир 1929: E. Sapir, *A Study In Phonetic Symbolism*, University Of Chicago.
- СТИЈОВИЋ и др. 2019: Р. Стијовић, И. Лазић Коњик, М. Спасојевић. (2019) Узвици у савременом српском језику: класификација и лексикографска обрада. *Јужнословенски филолог LXXV*, св. 1 (2019), 37–61, Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик.
- Торндајк 1945a: E. L. Thorndike, The association of certain sounds with pleasant and unpleasant meaning. *Psychological Review* 52, 143–149.
- Торндајк 1945b: E. L. Thorndike, On Orr's hypotheses concerning the front and back vowels. *The British Journal of Psychology* 36.1, 10–14.
- Хинтон и др. 1994: L. Hinton, J. Nichols, J. Ohala (eds.), *Sound Symbolism*. Cambridge: Cambridge University Press.

SOUND SYMBOLISM OF INTERJECTIONS IN *WATCHMEN*

Summary

This paper deals with the semantic correlation between the phonological structure of interjections and the context in which they are used. The aims are to determine which phoneme, group of phonemes, or feature of a phoneme is typically used in a specific context of the comic book, and the degree of sound-symbolic meaning. Given that sound symbolism characterizes primary interjections, 133 interjections found in the first and second issues of Alan Moore's *Watchmen* were analysed. According to the pragmatic function (expressive, connative, and phatic) the examples were classified into connative and expressive interjections since there were no examples of phatic interjections. According to the semantic component (cognitive, emotive, and volitive), expressive interjections were subdivided into connative and emotive interjections of positive or negative meaning, for there were no examples for the volitive meaning. Each example is provided with its phonemic description and context via illustration and explanation. The study has found that connative interjections are not as symbolic as the expressive because they can be partially explained through three macro-concepts (SAY, GAPING, and EXPULSION), all of which are related to locution. Expressive interjections can be explained through nine macro-concepts which denote meanings of cognitive ability (THINK and QUESTION) or physical traits and body parts (e.g. ROUNDNESS, SMALL, NOSE). Although the results of this paper are based on a small sample, the findings contribute to the research on interjections as linguistic signs that express the sound-meaning relation in the context of comic books, as well as to the field of sound symbolism of interjections. In order to draw more general conclusions about interjections and sound symbolism future research should be conducted.

Keywords: sound symbolism, interjection, comic book, context, *Watchmen*

Sandra M. Karajović